

***Конча В.В.,***

доктор юридичних наук, професор,  
професор кафедри кримінального права та процесу  
Ужгородського національного університету  
ORCID :0000 0001 9888 1464

***Конча Н. В.,***

юрист  
ORCID: 0000-0002-8408-2634

## **ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ В РІШЕННЯХ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УГОРЩИНИ**

Щодо розкриття теми, слід акцентувати увагу на низці рішень Конституційного Суду Угорщини, в яких найбільш рельєфно проявляються його юридичні позиції в сфері прав людини.

Однак рішення про скасування смертної кари (1990). В одній із перших справ Конституційний Суд Угорщини продемонстрував досконалий стиль обґрунтування та розуміння прав людини, скасувавши смертну кару як вид кримінального покарання. Ним було указано, що положення Кримінального кодексу, що стосуються смертної кари, та цитовані відповідні норми суперечать забороні обмеження суттєвого змісту права на життя та гідність людини. Положення, що стосуються позбавлення життя та гідності людини смертною карою, не тільки

накладають обмеження на суттєвий сенс основного права на життя та гідність людини, але й дозволяють повністю та неоправно ліквідувати життя та гідність людини чи право забезпечити це (підкреслення автора). Тому Конституційний Суд встановив неконституційність цих положень.

Аргументуючи таку позицію, Конституційний Суд вважав за необхідне зазначити, зокрема, наступні аргументи. По-перше, ним було указано: «Життя людини та гідність людини утворюють нерозривну єдність і мають більшу цінність, ніж будь-що інше. Права на життя людини та гідність людини утворюють неподільне і нестримне основне право, яке є джерелом та умовою кількох додаткових основних прав. Конституційна держава регулює основні права, що впливають з єдності людського життя та гідності з огляду на відповідні міжнародні договори та основні правові принципи в служінні державним та приватним інтересам, визначеним Конституцією. Права на життя і гідність людини як абсолютна цінність створюють обмеження на кримінальну юрисдикцію держави» (підкреслення автора). По-друге, Конституційний Суд враховував кримінологічні та статистичні висновки, виходячи з досвіду кількох країн з приводу того, що заява та скасування смертної кари не підтвердили вплив на загальну кількість злочинів та частоту вчинення злочинів, які раніше тягли за собою покарання смертної кари. По-третє, Суд узяв до ваги статтю 6 (1) Міжнародного пакту про громадянські та політичні права, який був підписаний Угорщиною та проголошений Законом VIII 1976 р. і визначає, що «кожна людина має притаманне право на життя. Це право має бути захищене законом. Ніхто

не може бути довільно позбавлений свого життя». У пункті 6 цієї ж статті зазначено, що «жодне із положень цієї статті не застосовується до затримки або запобігання скасуванню смертної кари державою, яка підписала пакт». На думку Конституційного Суду, Пакт визнає процес розвитку у напрямку скасування смертної кари. Така ж тенденція проявляється і в європейських документах. Тоді як ст. 2 (1) Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, підписаної в Римі 4 листопада 1950 р., визнала легітимність смертної кари, ст. 1 додаткового протоколу, прийнятого 28 квітня 1983 р., передбачено, що «смертна кара покарання скасовується. Ніхто не може бути засуджений до смертної кари, а смертна кара не може бути застосована». Також ст. 22 Хартії про основні права та основні свободи, затвердженої Європейським Парламентом 12 квітня 1989 року, визнає смертну кару неконституційною. Суд указав, що угорський конституційний прогрес рухається в тому ж напрямку, хоча у ст. 54 Кримінального кодексу смертна кара досі чітко не виключається, проте за нею слідує новий текст ст. 8 (2) Конституції, який передбачає лише правові обмеження суттєвого змісту основних прав. Водночас, Конституційний Суд сформулював позицію: оскільки покарання, включені до Кримінального кодексу, утворюють цілісну систему, то скасування смертної кари, що входить до цієї системи, вимагає перегляду всієї системи виконання покарань, однак це не належить до компетенції Конституційного Суду [1, с. 19-27].

У даній справі питання, на яке мав відповісти Конституційний Суд, полягало в тому, чи держава, прийнявши Закон про аборти, виконала

вимоги, що стосуються свого обов'язку захищати життя плоду, від права жінки на гідність та вибору в умовах, коли дозволяється аборт для жінок в умовах кризової ситуації. Суд підкреслив, що поняття кризової ситуації є невизначеним і незрозумілим, оскільки воно насправді є аргументом на користь права жінки на вибір і проти захисту життя ненароджених, тоді як згідно із Законом здається, що аборт дозволений, як це не парадоксально, в інтересах плоду. На думку Суду, це порушує конституційний принцип правової визначеності, оскільки причина дозволу на проведення абортів є суперечливою (підкреслення автора). Тому питання полягає в тому, чи є це неконституційним, якщо підставою припинення вагітності є кризова ситуація жінки. Згідно із Законом про аборти, аборт може ґрунтуватися лише на твердженні жінки про те, що вона перебуває у кризовій ситуації, без її необхідності доводити чи підлягати перевірці існування цих причин. Це робиться для того, щоб захистити право жінки на приватне життя. Однак Конституційний Суд заявив у цій справі, що Закон не буде непропорційно обмежувати право жінки на вибір та гідність, якщо він вимагатиме від жінки виправдання аборту. Відповідні положення Закону про аборти, що діють на практиці, відповідають вимозі, що стосується права жінки на вибір, але не виконують обов'язок держави щодо захисту життя людини (підкреслення автора). Отже, конституційний баланс між правом жінки на гідність та обов'язком держави захищати життя порушується [ 2].

Відтак уповноважений парламенту з питань громадянських прав і омбудсмен з прав національних та етнічних меншин подали клопотання

до Конституційного Суду із проханням дати тлумачення статті 70 / Е Конституції щодо права на соціальне забезпечення та вирішити, чи є право на житло частиною права на соціальне забезпечення.

Як правило, організатори повинні надіслати повідомлення про те, коли збори мають відбуватися у громадських місцях. Законний обов'язок сповіщення обмежує право на мирні збори конституційним чином. Однозначно неможливо вимагати повідомлення у випадку стихійних зборів. Тим не менш, організатори повинні повідомляти про випадки швидко організованих зборів. Якщо організатори повідомлять про це поліцію лише незадовго до початку зборів, поліція може не мати змоги підтримувати впорядкований потік руху. Суд підкреслив, що основне право на зібрання не повинно обмежуватися лише тому, що хтось може реалізувати своє право незаконно. Закон містить достатньо правових засобів захисту від протиправних зібрань та тих, що порушують права та свободи інших осіб або мають великий потенціал для цього [ 3,4].

Висновки. Важливо підкреслити, що практика Конституційного Суду Угорщини по суті, була скасована 11 березня 2013 року, коли Парламент ухвалив Четверту поправку до Основного Закону 2011 року Gábor Halmai. Silence of Transitional Constitutions The 'Invisible Constitution' Concept of the Hungarian Constitutional Court. Електронний ресурс. — Режим доступу: [https://me.eui.eu/wp-content/uploads/sites/385/2018/05/Silence-of-Transitional-Constitutions\\_Halmai.pdf](https://me.eui.eu/wp-content/uploads/sites/385/2018/05/Silence-of-Transitional-Constitutions_Halmai.pdf).

Впродовж більше двох десятиліть Конституційний Суд Угорщини

послідовно проводив правові позиції щодо розуміння природи прав людини, серед яких домінує ідея єдності людського життя та гідності людини як джерела для фундаментальних конституційних прав, які тлумачаться в контексті відповідних міжнародних договорів.

Конституційний Суд Угорщини сформував доктрину захисту соціальних прав, звертаючи увагу на: а) відносно широкий розсуд законодавця у визначенні методів та засобів, за допомогою яких здійснюються конституційно визначені соціальні цілі держави та власне соціальні права; б) порушення Конституції може виникнути лише у прикордонних випадках, коли виконання державної цілі чи захищеного права явно стає неможливим ні втручанням держави, ні її бездіяльністю. Така мінімальна вимога втілюється лише в одному конституційному критерії - порушенні іншого основного права.

#### Література

1. Ткач Д. І. Постановка Конституційного Суду в Угорщині (перша частина) Електронний ресурс / Д. І. Ткач // Правничий вісник Університету "КРОК" 2017. - Вип. 29. - С. 19-27. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pvuk\\_2017\\_29\\_5](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pvuk_2017_29_5).

2. Рішення від 31 жовтня 1990 р. Про покарання капіталу. 23/1990 АВ. Електронний ресурс. - Режим доступу: [https://hunconcourt.hu/uploads/sites/3/2017/11/uk\\_0023\\_1990.pdf](https://hunconcourt.hu/uploads/sites/3/2017/11/uk_0023_1990.pdf).

3. Рішення 21 від 1990 року: 4 жовтня 1990 р. Про відшкодування відчуженого майна: "Справа про компенсацію І". Електронний ресурс. - Режим доступу:

[https://hunconcourt.hu/uploads/sites/3/2017/11/uk\\_0021\\_1990.pdf](https://hunconcourt.hu/uploads/sites/3/2017/11/uk_0021_1990.pdf).

4. Рішення 48/1998 (XI. 23.) АВ. Електронний ресурс. Режим доступу: [https://hunconcourt.hu/uploads/sites/3/2017/11/uk\\_0048\\_1998.pdf](https://hunconcourt.hu/uploads/sites/3/2017/11/uk_0048_1998.pdf).

5. ГУН-2000-3-007. Електронний ресурс. - Режим доступу: [http://www.codices.coe.int/NXT/gateway.dll/CODICES/precis/eng/eur/hun/hun-2000-3-007?fn=document-frameset.htm\\$f= шаблони 3,0 дол.](http://www.codices.coe.int/NXT/gateway.dll/CODICES/precis/eng/eur/hun/hun-2000-3-007?fn=document-frameset.htm$f=шаблони%203,0%20дол)